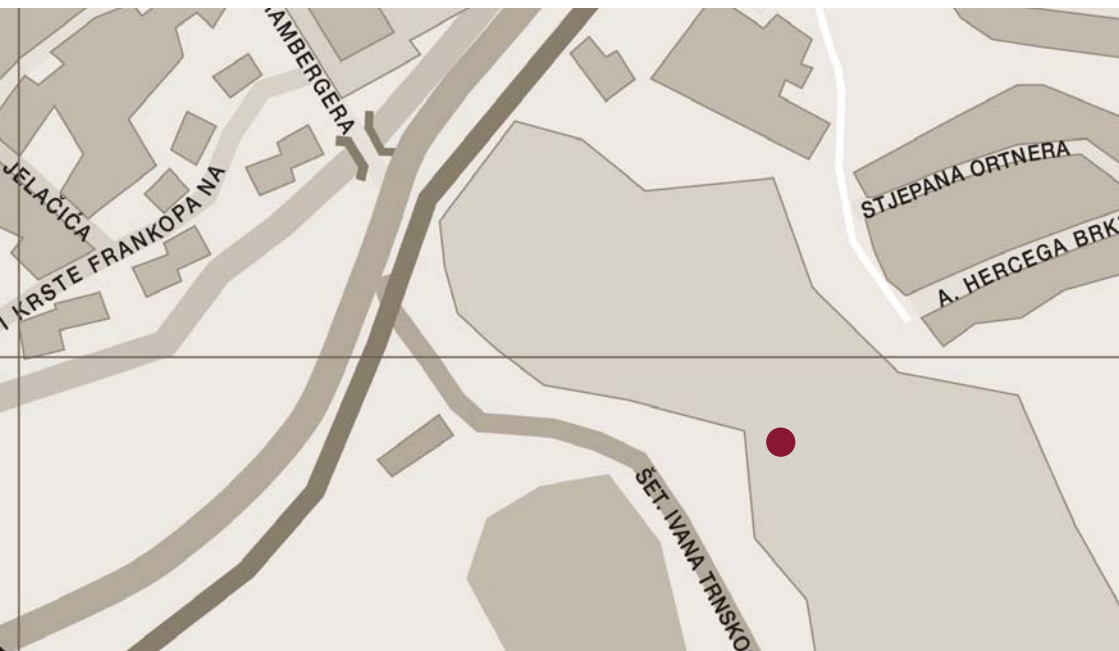

Nalazište krapinskog pračovjeka, Ljudevit Gaj, Kneippovo lječilište, crkva Majke Božje Jeruzalemske na Trškom Vrh...
legende, priče...

Sve to, i još više, isprepletено je u bogatu mozaičnu priču - krapinsku priču. Koliko god se trudili slagati sličicu po sličicu mozaika, on ne može biti dovršen bez osobnog doživljaja mistične atmosfere zidina Starog grada, idiličnog pogleda s vidikovca kraj kapele Sv. tri kralja, susreta s Krapinom danas koja živi prošlost i budućnost u sadašnjosti. Dobri duh Krapine saživljen je sa svojim gradom i ljudima...

Dođite i uvjerite se!

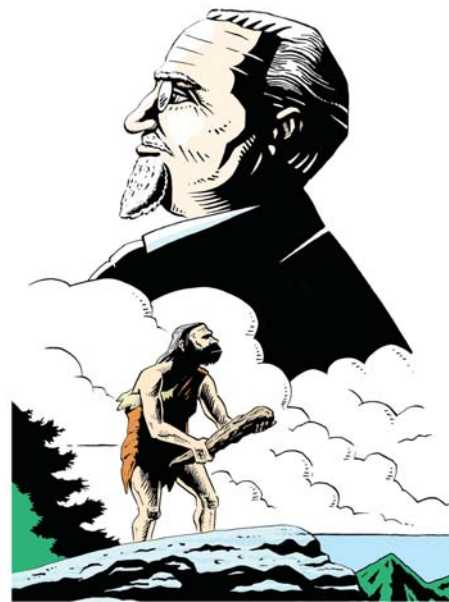

1.
Dedek Kajbumščak,
“pradedek” današnjega modernog čovjeka,
šetao je ovim stazama
prije 130 000 godina.

—
Dedek Kajbumščak,
the ancestor of the modern man,
walked down these paths
130 000 years ago.

TURISTIČKA ZAJEDNICA GRADA KRAPINE

*Put
Dedeka
Kajbumščaka*

O krapinskem pračovjeku
Milan Dobrovoljac Žmigavec

Vi ste morti, moji mili
O Krapinkoj čuli špili.
Vu tu špilu kad se zašlo
Čovečih se kosti našlo.
Žnih dokazat to je moči
Kak profesor jen svedoči,
Da je čovek vu tom kraju
Predi živel neg'vu rajū...

Već više od sto godina poznato je Nalazište krapinskog pračovjeka; potvrđeno znanstveno, oslikano riječima, opisano bojama. Od Nalazišta vode brojne staze i putevi na obližnje brežuljke i vidikovce. Jedan od najpoznatijih je planinarski *Put Dedeka Kajbumščaka* koji vodi do kapele *Sveta tri kralja* na brdu Tkalci. Naziv je dobio prema pripovijetki Vladimira Nazora *Dedek Kajbumščak* objavljenoj u Zagrebu 1939. godine, koja je nastala nakon pjesnikova izleta u Krapinu i okolice.

Šetnja šumom u kojoj je davno obitavao krapinski pračovjek probudila je bujnu umjetničku imaginaciju i ubrzo je pjesnik nanizao mnoštvo slika iz života našeg pradavnog pretka, našega Dedeka. “Kaj” i “bum” spojila su dva svijeta, dva vremena kao most između dvojice dobrih prijatelja. Nije čudo što je Nazor *Dedeka* “krstio” *Kajbumščak*.

Dedek Kajbumščak sveprisutan je u Krapini u nazivima lokaliteta, raznih družina, u šalama i pjesmama.

Dedek Kajbumščak

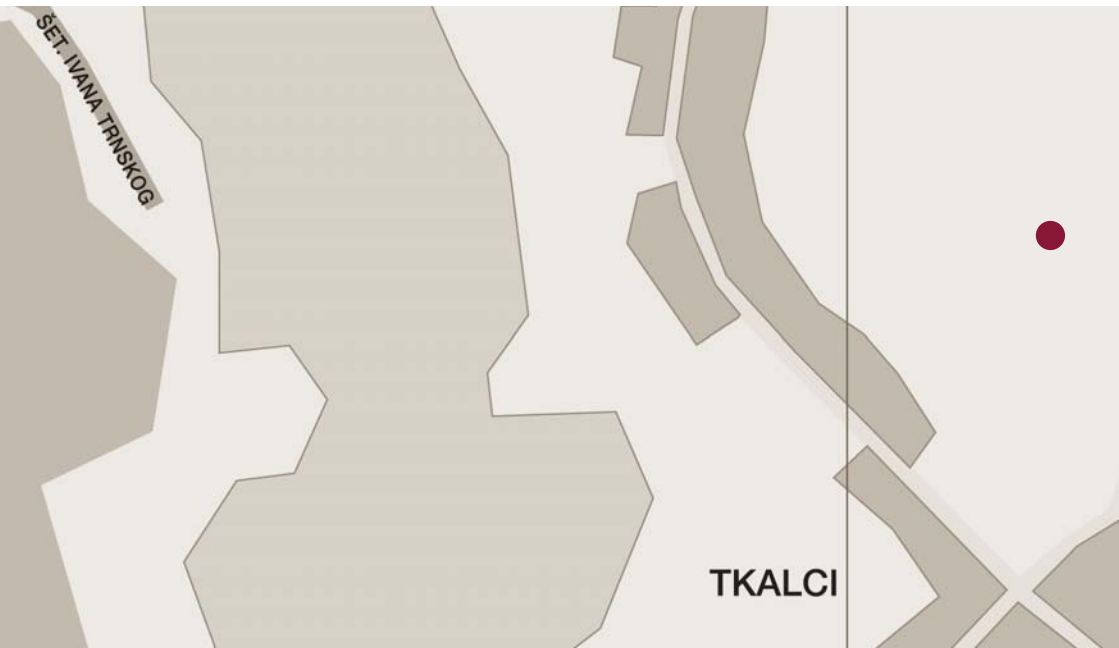
Vladimir Nazor

Kak to da moć si svu
On zgubi lahko tak?
Kaj nas ni imel tu
Naš Dedek Kajbumščak.

I kaj se zrušit dal
Od Strele vu črni mrak?
Kaj ni za pušku znal
Naš Dedek Kajbumščak.

I zakaj on je bil
Tak hud i tužen svat?
Kaj ni tog vinca pil
Naš Dedek Kajbumščak.

2.

*Kapela Sv. tri kralja.
Pogled sa vidikovca:
veseli oko,
hrani dušu.*

*The chapel of the Holy Three Kings.
Panorama - view:
pleasant to the eye,
feeds the soul.*

Tri kralja

Od Nalazišta krapinskog pračovjeka *Putem Dedeka Kajbumščaka* penjemo se na Tkalce, brdo poznatije po ruševnim ostacima kapele *Sv. tri kralja*.

Kapelu su najvjerojatnije izgradili župljani oko 1601. godine. Tijekom stoljeća kapelica je dograđena i obogaćena sakralnim elementima, a najveća rekonstrukcija i dogradnja izvedena je nakon potresa 1775. godine kada je prostor oko kapele, na kojem je nekada bilo groblje, ograđen zidanim cinktorom s kulama na uglovima. Pretpostavlja se da je radove izveo isti majstor – graditelj koji je gradio i kapelu na Trškom Vrhu zbog sličnosti u arhitektonskim elementima.

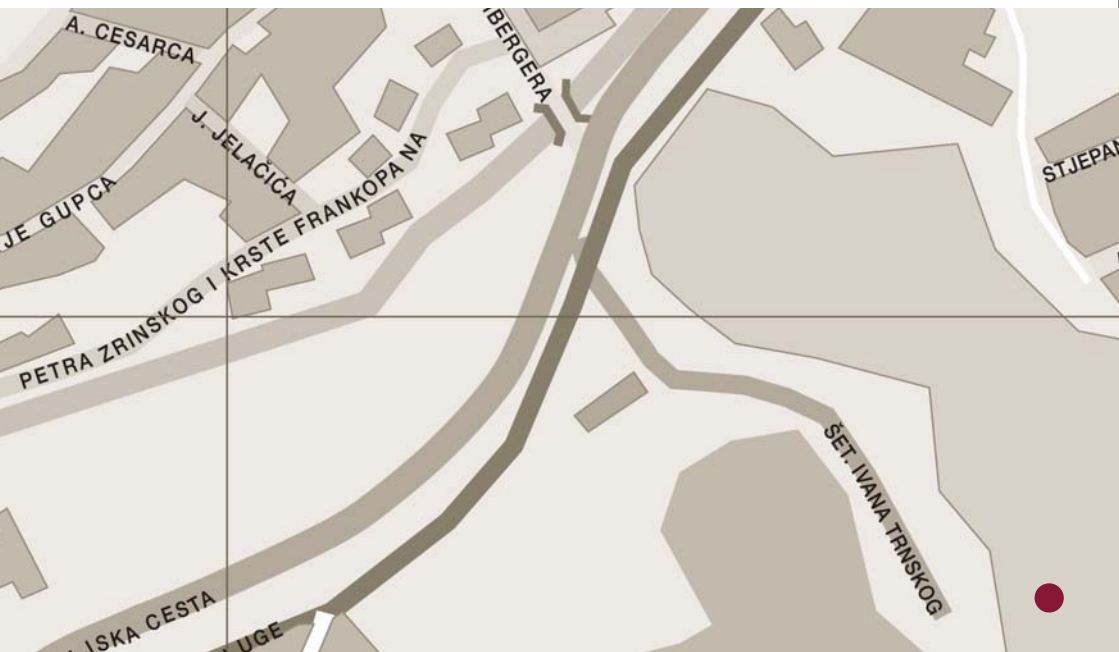
U kapelici je grobnica krapinskog kapelana Franje Šuflija koju je dao podići njegov brat. Širina i ljepota pogleda s vidikovca podno kapelice može se jedino usporediti s mirom i blagošću kojom ispunjava dušu okolna šuma, treperava i mirisna. Ne čudi, stoga, što je uz njene staze, livade i stabla povezano mnogo ljubavnih priča, sretnih ili nesretnih.

Stanko Vraz, ilirski pjesnik, nesretno zaljubljen u Gajevu nećakinju Julijanu (Ljubicu) Cantilly tražio je smiraj nesretnom srcu u šetnji stazama oko kapelice Sv. tri kralja i zapisao:

*Krasna rajska seko,
ti Ljubice moja!
Zašto me ti zoveš,
mamiš bez pokoja?*

*Bog je odsudio,
pa među nas jadne
Tri metnuo gore
i tri rijeke hladne.*

4.

Kneippovo lječilište
- popularne zagorske "Mrzlice",
posjetio je
nobelovac Ivo Andrić.

Ivo Andrić,
famous Nobel - Prize winner,
visited Kneipp's health resort,
also known as "Mrzlice".

TURISTIČKA ZAJEDNICA GRADA KRAPINE

Ivo Andrić

U nadaleko poznatim i vrlo popularnim “krapinskim mrzlicama” melem za dušu i tijelo pronalazilo je mnoštvo gostiju. Kako samo Kneippovo lječilište u Dolcu svojim smještajnim kapacitetima nije moglo prihvatiti sve goste neki su bili smješteni i u privatnim obiteljskim kućama. Tako je 1918. godine književnik – nobelovac Ivo Andrić boravio u današnjoj kući obitelji Capek u Nazorovoj ulici, ondašnjem naselju Paradiš. I danas postoje pisani tragovi književnikova boravka u Krapini.

5.

*Legenda o braći Čehu, Lehu, Mehu
i sestri Vilini
i danas obavija
zidine Staroga grada.*

*The legend of brothers Čeh, Leh, Meh
and their sister Vilina
still surrounds
the walls of the Old town.*

TURISTIČKA ZAJEDNICA GRADA KRAPINE

Stari grad Krapina

Legenda o Čehu, Lehu, Mehu

Ljudevit Gaj zabilježio je narodnu predaju o krapinskim gradovima i trojici braće Čehu, Lehu i Mehu.

Na tri brijega što se nad Krapinom dižu, tri grada bijahu. Onaj, od koga su se ovolike stare zidine još uzdržale, od negda se zvaše, kako i današnji dan, kao i samo mjesto, Krapina. Na brdu, ponad franjevačke crkve, bijaše grad imenom Psar, a tu nad gospodskom vodenicom na brijegu Šabcu, bijaše grad istoga imena, Šabac. U tri ova grada tri brata, po imenu Čeh, Leh i Meh, negda vladahu.

Ova braća bijahu kraljevske krvi našega naroda, te imahu sestru, koja se Vilina zvala. U ono vrijeme Rimljani gospodavahu ovom zemljom. Od njih naš narod za nevolju mnogo stradaše i podnošaše velike sile. Viteška se braća dogovarahu među sobom, kako bi se mogli oteti ispod teška jarma rimskoga.

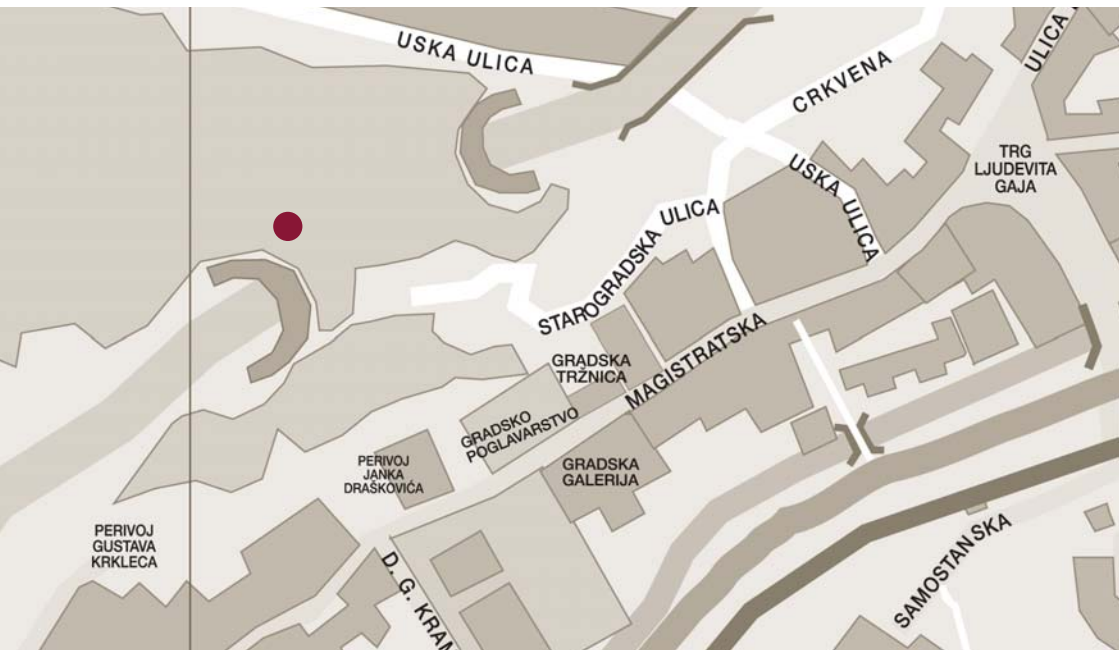
Kako najstariji ljudi još pripovijedaju, među krapinskim i psarskim gradom kožnat visimost višaše i lancih. Po ovom mostu brat bratu dolazaše na tajne dogovore. No, sestra njihova bijaše u skrovitoj ljubavi sa rimskim poglavarom, koji je zapovijedao ovom zemljom. Kad su se braća dogovorila s ostalimi znamenitimi poglavicami narodnima i okletvom ujedinila protiv Rimljana, te svijejala, da će na nje složno udariti, Vilina prevelikom ljubavlju opijena izdade tajne osnove braće svoje ljubovniku svome. Urotnici ipak udare na nj, te ga ubiju. A ona najprije uteče u Dupljaču u Strahinje, a odanle u Jame nad Žutnicom, koje se još i danas zovu Ljubine iliti Viline jame, a ono zato, što su ondje prebivale vile, koje su pod obranu svoju primile imenjakinju svoju. Ovdje ona rodi gospodsko čedo. Malo je vrijeme po tom postojalo, kad se ona sunčala pred špiljom, braća, našavši se u lovu, zapaze ju, uhvate, odvedu u grad Krapinu i uzidaju u onom tornju, koji je nad vratima od drugoga dvorišta blizu pećinske pivnice, u jednom uglu. A od djeteta se njezina osobito čudo stvori. Divlji vol jedan dan, kad su se vile po šumi bile razišle, utrči u špilju gdje se dijete zlatnom jabukom igralo. On se u njega zaleti, digne ga rogovima i divljinom skokom proskočiv kroz podzemaljski put, koji je ispod gora Velikoga žlijeba i Hajdinskoga zrna vodio ća na drugu stranu, ondje onako iznese napolje u šumi, gdje ga je neki pustinik sahranio. A ono se mjesto od onoga vremena do današnjega dana po lijepoj glavi ovoga djeteta

zove Lijepa glava. Rimljani, da osvete ubistvo časnika svoga, pak da pokore pobunjeni narod, uto započeše sa svih strana kupiti vojsku. Tri brata, videći, kako ne mogu onolikoj sili, kolika se dizala na Zagorje, gdje su se oni bili utaborili, ni prevrlom hrabrošću da odole, skupe sve starješine, župane i satnike pučke, pa odluče, da sa svima odličnijimi pristašami svojimi ostave domovinu svoju, pa da se posve iseše iz rimske države. Oni znahu, da se narod našega jezika daleko pruža preko Dunaja, te zato prijeđoše sa vjernima svojim preko Dunava, pa se tamo razidoše na tri strane, pak utemeljiše tri države slavenske. Čeh podiže stolicu svoju u Češkoj zemlji, Bojemiji, Leh u Poljskoj, a od Meha Moskoviti (Rusi) zadobiše početak svoj.

Ljudevit Gaj, *Vjekopisni moj nacrtak*, autobiografija 1875.

Nema sumnje da je Gajevu bujnu djetinju maštu ova priča još više razigrala i pobudila interes za narodnu povijest. Ponos što je upravo Krapina vrelo “korjenike svega našega naroda slavenskoga” temelj je Gajeva preporodnog zanosa. Krapinčani u legendi često spominju i četvrtog brata imenom Peh. On nije sa svojom braćom otišao u svijet već je ostao u Krapini. Neki ga krive za sve što nije dobro u gradu jer: “Peh donosi peh!”. Više je onih koji ga smatraju dobrim duhom Krapine; on čuva i nadahnjuje grad i njegove stanovnike.

6.

Barbara Celjska,
poznata u narodnim pričama
kao prelijepa i zla Crna kraljica.
Živjela je u 15. st.

—

Barbara Celjska,
known in legends
as the beautiful, evil Black Queen.
She lived in the 15 century.

TURISTIČKA ZAJEDNICA GRADA KRAPINE

Crna kraljica

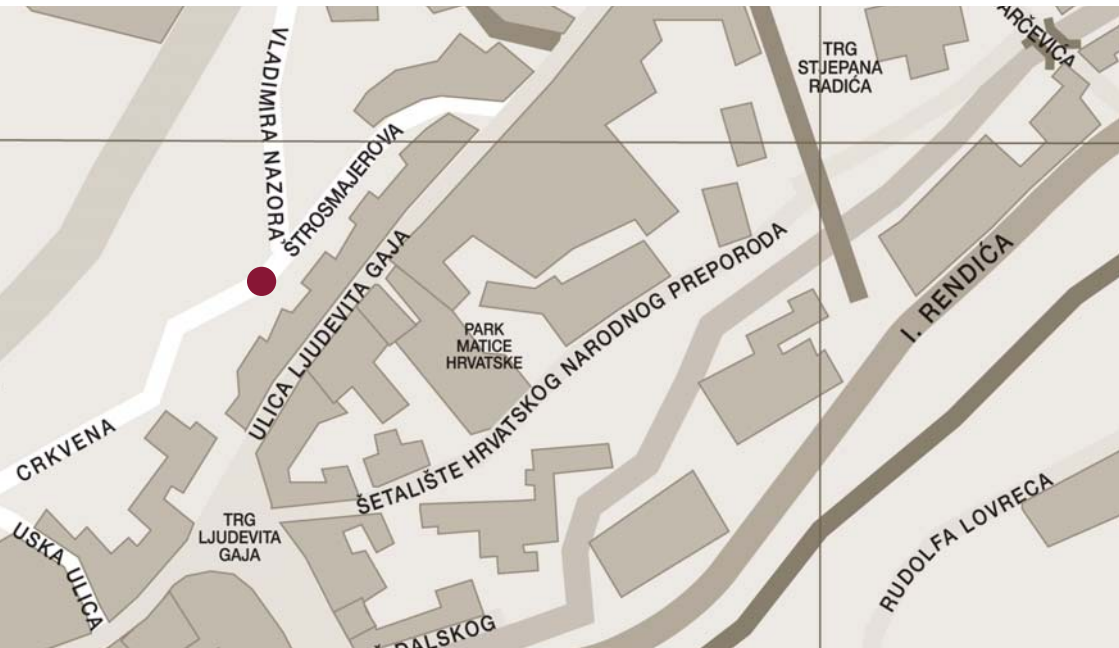
Još jedna u nizu intrigantnih priča vezanih uz krapinski Stari grad je priča o Barbari Celjskoj, u narodu poznatijoj - Crnoj kraljici.

U drevnom krapinskom gradu 15. studenoga 1405. vjenčao se hrvatsko–ugarski kralj Sigismund Barbarom Celjskom, kćerkom grofa Hermana II. Celjskog tadašnjim gospodarom Krapine. Crna kraljica bila je i sestra Fridrika II. Celjskog poznatog po romantičnoj i tragičnoj ljubavi s prelijepom Veronikom Desinićkom.

Barbara je bila izuzetno lijepa žena, energična, dominantna, spretna vladarica, sklona intrigama. Oko nje je ispletana mreža mističnih priča pa još i danas živi mit o Crnoj kraljici, nemilosrdnoj gospodarici Krapine, Cesargrada i Medvedgrada. Bila je nadaleko znana njena sklonost prema lijepim mladićima koje bi, kad su joj dosadili, bacala lavovima ili puštala u nemilost svog crnog gavrana koji bi im iskopao oči i trgao s njih živo meso. Ne čudi što je bila omražena u narodu i opisana kao “čudo koje donosi nesreću”: *I kugu šalje Bog, hvala mu i dika budi; ali medvedgradsku kraljicu sam je pakao izrigao! – Zato se i boji Božjeg svjetla, te samo noću izlazi kao sova! I crna je kažu kao olujna noć, a oči joj se kriješe kao dva žarka ugljena, pa i u tmimi vidi kao mačak. Ni u crkvi bezbožnica ne ide no jedanput u godini, na badnju noć k ponoćnici, a i onda prije odjuri iz crkve negoli Božja služba svrši da je ne bi zatekli drugi pijetlovi. Ne da joj nečastivi u crkvi...*

(Željko Bajza, *Priče ispod Medvednice i Ivančice*, Zagreb, 1996.)

7

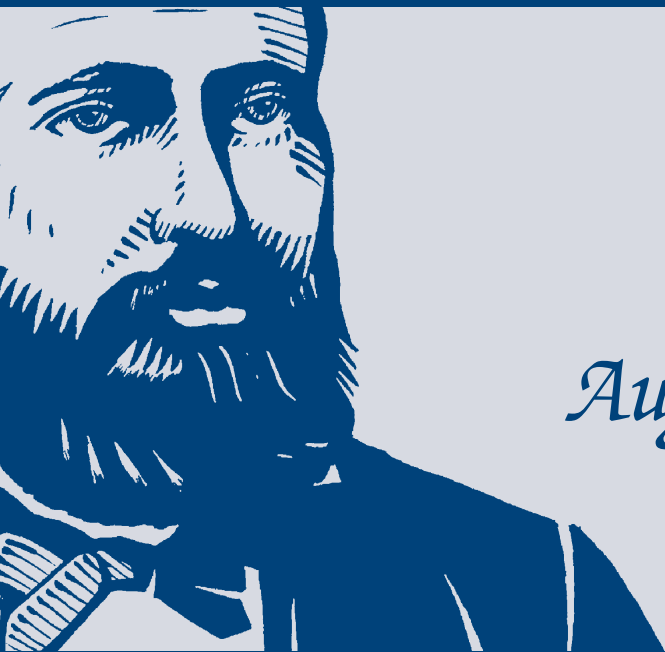
August Šenoa,
veliki štovatelj Ljudevita Gaja,
bio je česti posjetitelj
grada Krapine.

August Šenoa,
big admirer of Ljudevit Gaj,
was a common visitor
to Krapina.

TURISTIČKA ZAJEDNICA GRADA KRAPINE

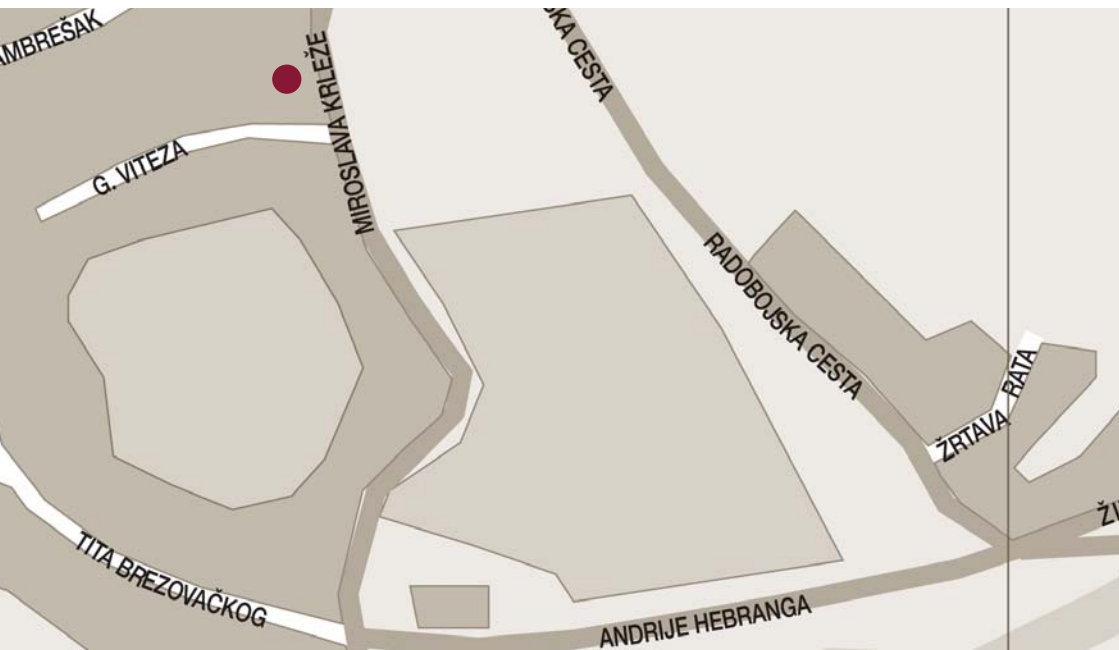

August Šenoa

Jedan od najpoznatijih hrvatskih književnika August Šenoa bio je istinski štovatelj Ljudevita Gaja. Prvi susreti dvojice velikana vezani su uz Gajevu knjižnicu koja je u ono doba slovila kao jedna od najbogatijih, posebice naslovima iz hrvatske književnosti.

Nije čudo što je mladi Šenoa, željan hrvatske pisane riječi, bio impresioniran Gajevim knjižnim bogatstvom. Često je boravio u Gajevoj kući na Mirogoju, a posjećivao je i njegov dom u Krapi-
ni. Slušao je, ilirskom idejom nadahnute, Gajeve govore i mnoge fantastične priče i legende iz Gajeva rodnog kraja. Takva je i priča o zlatnom prstenu s tri kamena kojega je Gaj pronašao u ruševinama krapinskoga grada. Tri kamena u prstenu Gaj je tumačio kao znamen trojice braće: Čeha, Lehja i Meha, a obrub prstena je predstavljao ilirsko kolo iz kojega smo svi potekli. Slučaj što je sam Gaj pronašao taj prsten tumačio je znakom viših sila i svojom sudbinskom zadaćom u ostvarenju ilirske ideje.

8.

Književnica
i prva hrvatska profesionalna novinarka
Marija Jurić iskazala je,
dodavši svom imenu Zagorka,
veliku ljubav i povezanost s ljudima
i krajem svoga djetinjstva i rane mladosti.

—
Marija Jurić,
writer and first Croatian professional journalist,
showed big love and connection
to people from her childhood
and youth by adding to her name
- Zagorka.

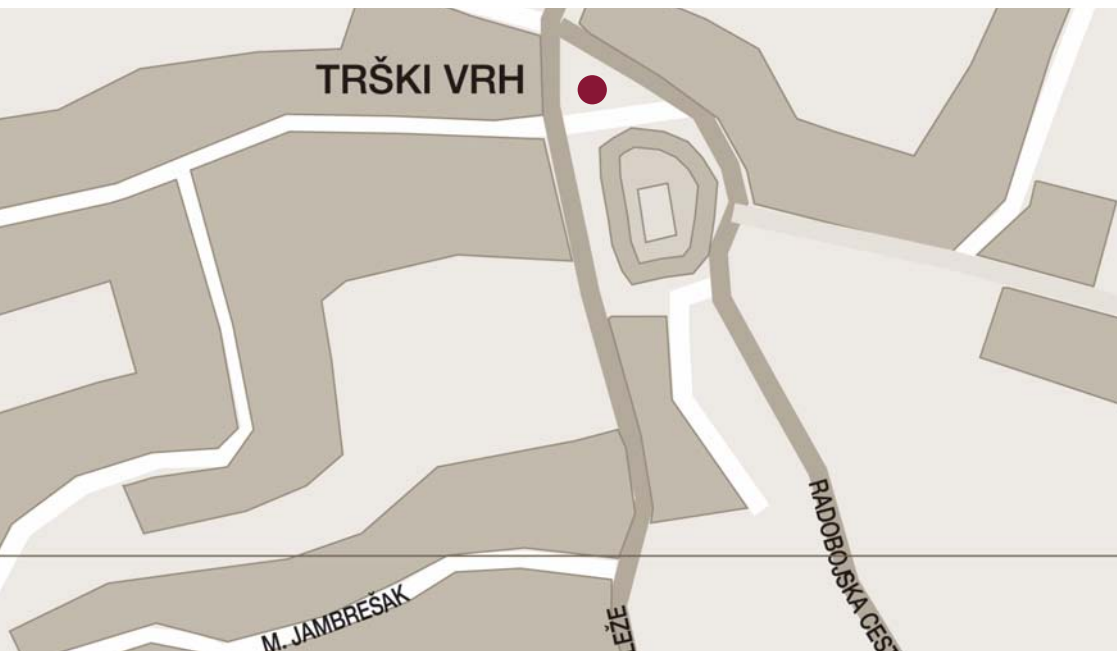

Marija Jurić Zagorka

Popularna književnica i prva profesionalna novinarka Marija Jurić iskazala je dodatkom svome imenu i prezimenu – Zagorka, svoju ljubav i povezanost s prostorima i ljudima svoga djetinjstva i rane mladosti. Veza s Krapinom, kako navodi Zagorka u autobiografiji, seže još u djetinjstvo kada je, kao djevojčica, nastupala u diletantskim dramskim predstavama u našem gradu. Tada je obitelj živjela na imanju Šanjugovo pokraj Sv. Križa Začretja gdje je Marijin otac bio upravitelj imanja baruna Raucha. Kasnije su Jurići preselili u Krapinu, a krčma *Peharček* bila je vlasništvo Ivana Jurića, oca M.J. Zagorke. Udajom 1890. godine Zagorka odlazi iz Zagorja, ali je često dolazila u Krapinu na grob svoje sestre Dragice Jurić koja je umrla od tuberkuloze kao osamnaestogodišnja djevojka.

Zagorka je svoju povezanost s Krapinom ovjekovječila u književnosti. U časopisu “Bršljan” 1894. godine u Zagrebu je objavila kratki roman *Apoštolica* čija se radnja događa u Krapini i okolici, a jedan dio na kamenim ruševinama krapinskoga Staroga grada.

9.

U pepelu i žeravici potpuno izgorjele kuće
na Trškom Vrhu
pronađen je neoštećen drveni Gospin kip
što su pobožni Krapinčani
osjetili kao znak Božje milosti
i na tom mjestu izgradili crkvu.

—

An undamaged wooden statue
of Our Lady (Virgin Mary)
was found in the ashes of burned down houses
in Trški Vrh, what many religious people
in Krapina saw as the sign of God's grace,
so they built a church on that spot.

TURISTIČKA ZAJEDNICA GRADA KRAPINE

Trški vrh

i kipić Majke Božje Jeruzalemske

Sredinom 17. st. živjela su u Krapini na Trškom Vrh^u braća Stjepan i Nikola Balagović. Stjepan je stupio u franjevački red gdje je primio ime Joakim. Otac Joakim proputovao je Palestinu i posjetio Spasiteljev grob u Jeruzalemu. Od svoje subraće dobio je Gospin kip koji je nosio sa sobom po svim svetim mjestima.

Po povratku u Krapinu 1699. godine kip je darovao svome bratu Nikoli koji ga je pobožno čuvao u svojoj kući. Ubrzo se pročulo u narodu o Gospinom kipu iz dalekoga Jeruzalema pa su ljudi često dolazili u tuzi i nevolji moliti pomoć i zaštitu. Molitve su bile uslišane.

Nesretnim slučajem drvena kuća Nikole Balagovića u požaru je potpuno izgorjela. U pepelu i žeravici pronađen je neoštećen Gospin kip što su pobožni Krapinčani osjetili kao znak Božje milosti.

Godine 1743. u široj okolini Krapine harala je strašna kuga pa su uplašeni Krapinčani molili Majku Božju da odvrne kugu od krapinske župe upravo pred Gospinim kipom na Trškom Vrh. Molitve su opet uslišane. U krapinskoj župi nije bilo ni jednog oboljelog od kuge. Iz zahvalnosti za zaštitu i milost koju im je Majka Božja

pružila u srcima Krapinčana rodila se želja da podignu kapelu na Trškom Vrh u čast blažene djevice Marije i njena čudotvornog kipa iz Jeruzalema. 1750. godine započela je gradnja kapele, a 13. kolovoza 1752. u nju je prenijet kip uz veliko crkveno slavlje domaćih vjernika i hodočasnika.

Crkva je u više navrata dograđivana i uređivana do današnjeg izgleda. Važan je podatak da su od početka gradnje kapele do njenog sadašnjeg izgleda najveći dio građe prikupili župljani i mnogobrojni hodočasnici.

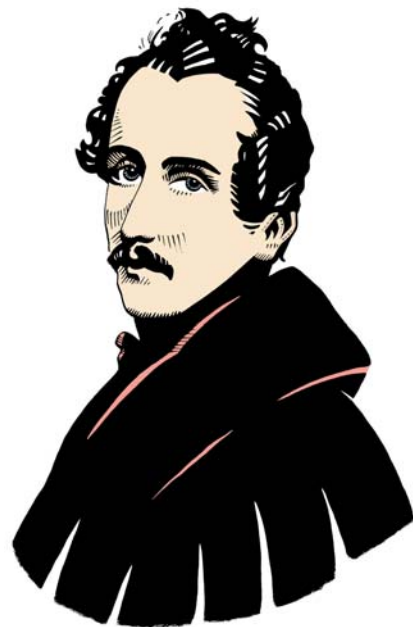
10.

Ljudevit Gaj,
vođa ilirskog narodnog preporoda,
rođen je 8. srpnja 1809. godine
u Krapini.

Ljudevit Gaj,
leader of the Illyrian folk revival,
was born on the 8 of July
in the year 1809 in Krapina.

TURISTIČKA ZAJEDNICA GRADA KRAPINE

Ljudevit Gaj

8. srpnja 1809. u Krapini se rodio Ljudevit Stjepan Gaj, sin Ivana i Julijane Gaj rođene Schmidt. Krapinska crkvena zvonila su na anđeosko pozdravljenje. Rozika, primalja, je uskliknula: “Tom će se gospodičiću glas na daleko čuti!” Bila je u pravu.

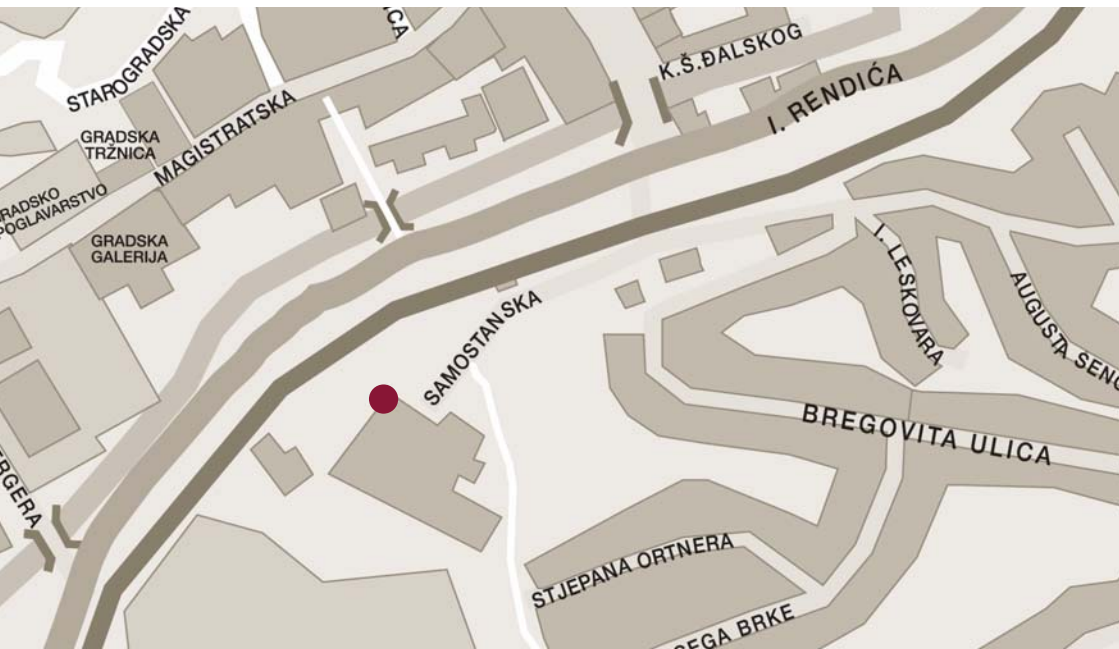

Ljudevit Gaj obilježio je čitavo jedno razdoblje u povijesti, kulturi i jeziku našega naroda. Fantastične priče i legende, bajkoviti i mistični predjeli Krapine i okolice raspirivali su bujnu dječaćku fantaziju potpomognuti majčinim uplivom na razvoj Gajeve osobnosti i interesa. Već 1826. godine sedamnaestogodišnji Gaj objavljuje knjižicu *Die Schlösser bei Krapina (Utvršeni gradovi Krapine)* u kojoj je sažeta inicijalna ideja ilirskoga pokreta i nit vodilja Gajeva životnog puta.

Brojne su i velike zasluge Gaja kao inicijatora ilirskoga požara među Slavenima, a Krapina, kao kolijevka ilirske ideje, nije zaostajala za probuđenom nacio-

nalnom sviješću ostalih dijelova zemlje. I Krapina je bila jedno od kulturnih središta Hrvatske. Gajevom zaslugom u Krapini je osnovano diletantsko kazalište, pjevačko društvo, a 1845. godine Narodna čitaonica.

1847. u Krapini je izvedena prva hrvatska opera *Ljubav i zloba* Vatroslava Lisinskog, samo godinu poslije prve izvedbe u Zagrebu. Mnogi su istaknuti ilirci posjetili Krapinu u to vrijeme i dali doprinos kulturnom životu grada. Zahvalni Krapinčani su u čast dr. Ljudevitu Gaju podigli spomenik na središnjem gradskom trgu 27. rujna 1891. godine. Spomenik je izradio kipar Ivan Rendić.

11.

*Franjevci
su ostali trajni izvor
duhovnog rada
u proteklih 350 godina.*

*The Friars
remained an important source
of spiritual work
during the last 350 years.*

TURISTIČKA ZAJEDNICA GRADA KRAPINE

Franjevci

Krapinčani generacijama prepričavaju priču o franjevcu Dominiku Antolkoviću koji je često šetao šumskom stazom od samostana do obližnjeg brda Hušnjakovo, stalno nešto tražeći.

Stanovnici Krapine i okolnih mjesta na toj su lokaciji kopali pijesak za gradnju i nailazili na kosti raznih veličina i oblika, ne znajući ništa o njima i o vrijednosti njihova pronalaska.

Ali Antolković je sumnjao, a sumnja je izazvala znatiželju koja je pokrenula znanstvena istraživanja lokaliteta Hušnjakovo, pod vodstvom dr. Dragutina Gorjanovića Krambergera, i otkrila bogatstvo fosilnih ostataka iz prapovijesti koje su skrivale naslage pijeska, zemlje i kamenja.

sadržaj

1.	Put Dedeka Kajbumščaka	4-9
2.	Tri kralja	10-13
4.	Ivo Andrić	14-17
5.	Stari grad Krapina	18-23
6.	Crna kraljica	24-29
7.	August Šenoa	30-33
8.	Marija Jurić Zagorka	34-39
9.	Trški Vrh i kipić Majke Božje Jeruzalemske	40-45
10.	Ljudevit Gaj	46-51
11.	Franjevci	52-55